

УДК 378.14

ТЕРНАВСЬКА Т.А.

м. Кіровоград, Україна

ДОСЛІДЖЕННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ ВНЗ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Стаття присвячена дослідженню пізнавальної діяльності студентів ВНЗ у процесі вивчення психолого-педагогічних дисциплін. Проаналізовано навчальні програми психолого-педагогічних дисциплін, які викладаються у п'яти ВНЗ України.

Ключові слова: пізнавальна діяльність, психолого-педагогічні дисципліни.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Психолого-педагогічна освіта, спрямована на формування продуктивної пізнавальної діяльності, розвиває в особистості впевненість в собі, соціальну значущість – вчить, що кожна людина – це яскрава особистість з індивідуальними неповторними особливими якостями. Це відбувається не тільки шляхом надання інформації і формування впевненості в собі, але й за рахунок використання стратегій навчання. Зрозуміло, що студент не може знати всього, він може сприйняти і зрозуміти лише незначну частину того гігантського обсягу інформації, який накопичився у людства за час його існування.

Говорячи про необхідність усебічного і гармонійного розвитку особистості, маємо на увазі необхідність подолання однобічності її професійного розвитку, який готує людину швидше до якоїсь певної, соціально заданої функції, а не живої розвивальної пізнавальної діяльності. В сучасній науці і практиці представлено різні підходи до розв'язання проблеми вивчення психолого-педагогічних дисциплін.

Аналіз досліджень за проблемою. Аналізуючи окремі праці [1, 2, 3, 4], присвячені цій проблемі, можна стверджувати, що вивчення психолого-педагогічних дисциплін передбачає підвищення психологічної культури фахівця, тобто його психологічних знань, умінь, навичок і здібностей, які мають важливе значення для певної професійної діяльності. Загальні підходи до формування психологічної культури особистості – це прерогатива психологічної та педагогічної освіти різних верств населення [5, 6, 7].

На думку Гі Лефрансуа, будь-якій людині важливіше навчитися розв'язувати завдання і правильно вибирати стратегії навчання. Він стверджує, що надання можливостей – один з перших чинників успішного навчання, а одна з найважливіших цілей освіти – надавати суб'єктам навчання інформацію і навчання, стратегії навчання і допомогу в розвитку почуття особистих можливостей, які супроводжуються осмисленням того, що ти компетентний [8, 32].

Вітчизняний науковець В. О. Козаков зазначив, що актуальність вивчення психолого-педагогічних дисциплін фахівцями не психолого-педагогічного профілю у вищих навчальних закладах зумовлює сім соціальних аспектів: 1) інтенсифікація і “предметна” підтримка процесів гуманізації суспільства; 2) подолання негативних процесів гуманізації суспільства; 3) подолання переважаючого в суспільстві технократизму мислення; 4) фундаменталізація підготовки фахівців для будь-якої сфери діяльності; 5) педагогізація суспільства як засіб реалізації демографічної політики (готовність до сімейного життя, планування сім'ї та сімейне життя, виховання дітей, професійне співробітництво із закладами освіти тощо); 6) професіоналізація професійної діяльності у вищій школі; 7) соціальний захист на ринку праці – друга професія [9].

Метою дослідження було з'ясувати зміст, методи і форми викладання психолого-педагогічних дисциплін в контексті професійної освіти.

Об'єктом дослідження формування пізнавальної діяльності у процесі викладання психолого-педагогічних дисциплін.

Предметом дослідження стали навчальні програми дисциплін “Основи психології і педагогіки” та програми “Психологія” п'яти вищих навчальних закладів України.

Завдання дослідження: проаналізувати навчальні програми дисциплін “Основи психології і педагогіки” та програми “Психологія” п'яти вищих навчальних закладів України.

Виклад основного матеріалу дослідження. У вищих навчальних закладах III–IV рівнів акредитації, які ми розглядаємо, навчальні плани включають вивчення в процесі підготовки бакалаврів такої обов'язкової дисципліни психолого-педагогічного циклу як “Основи психології і педагогіки”.

Однак цей курс в кожному навчальному закладі вивчається по-різному: в одному — основи психології і основи педагогіки вивчаються як окремі розділи, в іншому — паралельно. Таким чином, порушується послідовність і логіка вивчення всього курсу “Основи психології і педагогіки”.

Зокрема, у типовому політехнічному вищому навчальному закладі (далі: ПтВНЗ) за навчальним планом студенти вивчають в I семестрі дисципліну “Основи психології і педагогіки” обсягом 54 години. З них 14 годин – лекції, 14 годин – семінарські заняття і 26 годин відведено на самостійну роботу студентів. Курс “Основи психології і педагогіки” включає три частини: введення в психологію, загальну і соціальну психологію. Студентам пропонуються для вивчення такі розділи програми: предмет і об’єкт психології; методологічні принципи сучасної психології, розвиток психіки і свідомості; пізнавальна сфера особистості; формування і розвиток особистості; індивідуально-психологічні особливості особистості; психологія спілкування; психологія груп; предмет, завдання педагогіки як науки, методи педагогічних досліджень закономірності та принципи навчання.

У вищому навчальному закладі з підготовки кадрів з управління персоналом (далі: ВНЗ-УП) в навчальному плані також є дисципліна “Основи психології і педагогіки”. Цей предмет складається лише з лекційного курсу 28 годин і 26 годин відведено на самостійну роботу студентів. Навчальна програма складається із двох частин. Частина I, “Основи психології”, передбачає вивчення таких розділів: психологія як наука, предмет і методи психології; виникнення і розвиток психіки; психічні процеси і стани; психологія особистості; особистість і діяльність. Частина II, “Основи педагогіки”, містить такі розділи: педагогіка як наука; теорія освіти і навчання; процес навчання як цілісна система.

Курс “Основи психології і педагогіки”, який вивчається в Національному університеті “Києво-Могилянська академія” (надалі: НаУКМА), передбачає 54 години. З них: лекційних — 16 год., семінарів — 4 години, самостійної роботи — 38 годин. В курсі висвітлюються традиційні проблеми сучасної психології і педагогіки. Курс ділиться на два модулі. В першому модулі “Основи психології” розглядаються досягнення сучасної науки психології, її предмет, найбільш

впливові психологічні концепції, аналізується психічне життя людини, розглядаються психічні індивідуальні особливості (характер, здібності, темперамент) та їх вияв у діяльності та соціальній взаємодії. Другий модуль розкриває загальні засади педагогіки як сучасної науки, виокремлює її об'єкт, предмет, наукові методи дослідження та основні категорії педагогіки.

В Кіровоградському Національному технічному університеті (надалі: КНТУ) курс “Основи психології і педагогіки” вивчається також 54 години (5 – лекційних занять, 8 – практичних занять, 5 – індивідуальна робота, 36 – самостійна робота). Та для економічних спеціальностей передбачено 81 годин вивчення цього курсу (17 годин лекційних, 7 – практичних, 8 – індивідуальна робота, 47 – самостійна робота). Студентам пропонуються для вивчення такі розділи: історичні етапи розвитку наукової педагогіки та психології, структура психіки (психічні процеси, психічні стани, психічні властивості), психологічні особливості, міжособистісні відносини в групі і колективі, психологія управління, загальні засади педагогіки (предмет педагогіки, методи педагогічних досліджень, дидактика).

В Кіровоградському державному педагогічному університеті ім. В. Винниченка (надалі — КДПУ ім. Винниченка) кафедрою психології розроблена програма навчального курсу “Психологія”. Цей курс є обов'язковим для спеціальності “6.010100.Педагогіка і методика середньої освіти”. Навчальний курс “Психологія” викладається два семестри, для всіх педагогічних спеціальностей освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавр (окрім спеціальностей психолого-педагогічного факультету), загальною кількістю 216 годин (лекції — 48 годин, практичні — 48 годин, самостійна робота — 100 годин, індивідуальна робота — 20 годин). Програма курсу “Психологія” складається із 6 змістовних модулів: психологія як наука, пізнавальні психічні процеси, емоційно-вольові процеси, психологія особистості, психологія групи (спілкування), вікова та педагогічна психологія.

Зміст програми навчального курсу “Психологія” був взятий нами для порівняння зі змістом курсу “Основи психології і педагогіки”, що викладається в інших не педагогічних ВНЗ.

Аналіз результатів дослідження. Здійснивши порівняльний аналіз програм дисциплін психолого-педагогічного циклу, які викладаються для різних спеціальностей розглянутих вищих навчальних закладів, можна зробити висновок, що при певній зовнішній схожості навчальних програм наявні і розбіжності.

Зокрема, в ПтВНЗ при викладанні курсу “Основи психології та педагогіки” акцент робиться на розгляді основних психологічних термінів, природи психіки людини, усвідомлення ролі свідомості і самосвідомості в поведінці, діяльності людини; на розуміння значення волі, емоцій, потреб і мотивів.

В ВНЗ-УП в процесі вивчення курсу “Основи психології та педагогіки” характеризуються форми прояву психіки, надається перевага вивченню психології особистості, можливостям самовдосконалення та ефективної взаємодії з іншими людьми. Акцентується увага на питаннях формування і виховання кадрів з використанням сучасних методів та організаційних форм розвитку навчальної діяльності та професійної мотивації.

В НаУКМА протягом читання курсу “Основи психології та педагогіки” пропонується для вивчення сутність методів психологічного пізнання людини, психологію індивідуальних відмінностей; системи освіти в Україні, дидактичні основи навчання, принципи навчання, новітні педагогічні технології.

У КНТУ в курсі “Основи психології і педагогіки” подаються базові уявлення про пізнавальні процеси людини, психічні властивості і стани; вивчаються особливості особистості, міжособистісних стосунків, психології колективу, труднощів спілкування.

Отже, характерним для всіх програм є засвоєння основних термінів психології й педагогіки на рівні їх відтворення і тлумачення; здобуття навичок та елементарних умінь застосовувати їх у розв’язанні особистих проблем та у практичній діяльності для підвищення конкурентоспроможності фахівця у соціально-психологічній сфері. А предметом вивчення повинні бути, насамперед, психіка людини, законмірності формування особистості в процесі виховання та навчання.

Висновки. Таким чином, аналіз навчальних програм дисциплін психолого-педагогічного циклу показує, що кожний вищий навчальний заклад акцентує увагу на вивченні різних тем, при цьому недостатньо враховуються професійна орієнтованість вивчення цих дисциплін. Відмічається повне або часткове ігнорування навчальними планами деяких тем, важливих для психолого-педагогічної підготовки фахівців.

Проведене дослідження дозволило констатувати розбіжності в навчальних програмах з “Основ психології та педагогіки” в різних вищих навчальних закладах для спеціальностей не психолого-педагогічного профілю. Найбільш високу цінність при вивченні психолого-педагогічних дисциплін має застосування сучасних освітніх технологій. Їх ефективність зумовлена застосуванням спеціальних, відповідних певній професійній орієнтації, форм, засобів і методів навчання в процесі викладання.

Література:

1. Бордовская Н. В. Педагогика : учебн. пособ. / Н. В. Бордовская., А. А. Реан. — СПб. : Питер, 2008. — 304 с. — (Серия “Учебное пособие”).
2. Бургун І. В. Роль психолого-педагогічних дисциплін у формуванні пізнавальної самостійності студентів в умовах кредитно-модульної системи навчання / І. В. Бургун // Вісник НТУ “Київський політехнічний інститут”. Філософія. Психологія. Педагогіка : зб. наук. пр. — Київ : ІВЦ “Політехніка”, 2007. — № 3(21). — С. 15—19.
3. Буряк В. К. Функции преподавателя в структуре педагогической деятельности / В. К. Буряк // Среднее специальное образование. — 1990. — № 6. — С. 20—21.
4. Донцов А. В. Гуманітаризація освіти як чинник формування гуманістичного мислення фахівця / А. В. Донцов // Інноваційні технології в навчально-виховному процесі вузу : матеріали наук.-практ. конф. / Київський Національний економічний університет. — К. : КНЕУ, 1996. — С. 69—71.
5. Коць М. О. Психолого-педагогічні засоби оптимізації здатностей майбутнього вчителя до педагогічної взаємодії / М. О. Коць // Практична психологія та соціальна робота. — 2008. — № 2. — С. 49—61.
6. Ничкало Н. Г. Розвиток професійної освіти і навчання в контексті європейської інтеграції / Н. Г. Ничкало // Педагогіка і психологія : вісник АПН України — К. : Педагогічна преса. — 2008. — № 1(58). — С. 57—70.
7. Погоріла І. О. Психолого-педагогічні умови формування особистості фахівця у вищих навчальних закладах / І. О. Погоріла, О. В. Романенко // Вісник НТУ “Київський політехнічний інститут”. Філософія. Психологія. Педагогіка : зб. наук. пр. — Київ : ІВЦ “Політехніка”, 2007. — № 3(21). — С. 102—105.

8. Ги Лефрансуа. Прикладная педагогическая психология / Ги Лефрансуа — СПб. : Прайм-ЕВРО-ЗНАК, 2005. — 416 с. — (Серия: Главный учебник).
9. Козаков В. О. Психолого-педагогічна підготовка у непедагогічних університетах : актуальність і досвід КНЕУ / В'ячеслав Олександрович Коаков // Проблеми вищої школи. — 2001. — № 2. — С. 8—1

Т.А. ТЕРНАВСКАЯ

**ИССЛЕДОВАНИЕ ПОЗНАВАТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ
СТУДЕНТОВ ВУЗ В ПРОЦЕССЕ ИЗУЧЕНИЯ
ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ДИСЦИПЛИН**

Статья посвящена исследованию познавательной деятельности студентов ВУЗа в процессе изучения психолого-педагогических дисциплин. Проанализированы учебные программы психолого-педагогических дисциплин, которые преподаются в пяти ВУЗах Украины.

Ключевые слова: познавательная деятельность, психолого-педагогические дисциплины.

Т.А. TERNAVSKA

**THE INVESTIGATION OF COGNITIVE ACTIVITY
OF THE STUDENTS OF INSTITUTIONS OF HIGHER
EDUCATION IN THE PROCESS OF STUDYING
PSYCHOLOGY-PEDAGOGICAL DISCIPLINES**

The article is devoted to the investigation of cognitive activity of the students of institutions of higher education in the process of studying psychology-pedagogical disciplines. The educational programs of psychology-pedagogical disciplines which are taught in five institutions of higher education of Ukraine are analyzed.

Keywords: cognitive activity, psychology-pedagogical disciplines.